

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ**

**HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH TRUYỀN THỐNG
CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở KỶ PHÚ (NHO QUAN, NINH BÌNH)
VÀ SỰ BIẾN ĐỔI CỦA NÓ TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
(KHÓA 13: 2007 - 2011)**

Sinh viên thực hiện : ĐINH THỊ NGÂN

Giảng viên hướng dẫn : Th.S. PHẠM HỮU DU

HÀ NỘI - 2011

LỜI CẢM ƠN

Khóa luận là nơi thể hiện kỹ năng và kiến thức của sinh viên qua bốn năm học ở bậc đại học. Do khả năng và điều kiện thời gian còn hạn chế, trong quá trình thực hiện đề tài sinh viên còn gặp nhiều khó khăn, nhưng được sự giúp đỡ của thầy cô, bạn bè, các cán bộ và người dân xã Kỳ Phú-Nho Quan- Ninh Bình và đặc biệt là sự giúp đỡ tận tình của Th.s Phạm Hữu Du người đã trực tiếp hướng dẫn sinh viên trong quá trình viết bài. Tác giả khóa luận xin gửi lời cảm ơn chân thành tới tất cả mọi người, quý cơ quan đã giúp đỡ sinh viên hoàn thành khóa luận tốt nghiệp này.

Hà Nội, ngày 20 tháng 5 năm 2011

Đinh Thị Ngân

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	5
2. Mục đích nghiên cứu	6
3. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	6
4. Phạm vi nghiên cứu	6
5. Đối tượng nghiên cứu	7
6. Phương pháp nghiên cứu	7
7. Kết cấu của đề tài.....	7
CHƯƠNG 1: KHÁI QUÁT CHUNG VỀ ĐẶC ĐIỂM TỰ NHIÊN VÀ XÃ HỘI VÀ NGƯỜI MƯỜNG Ở KỶ PHÚ (NHO QUAN, NINH BÌNH)	8
1.1 Tổng quan về người Mường ở Việt Nam	8
1.1.1. Tên gọi, nguồn gốc lịch sử, dân số và phân bố dân cư	8
1.1.2. Đặc điểm kinh tế, xã hội của người Mường.....	12
1.2. Đặc điểm tự nhiên, xã hội ở Kỳ Phú	17
1.2.1. Đặc điểm tự nhiên	17
1.2.2. Đặc điểm xã hội.....	20
1.3. Khái quát về người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).....	21
1.3.1. Lịch sử cư trú	21
1.3.2. Đặc điểm văn hóa vật chất	22
1.3.3. Đặc điểm văn hóa tinh thần.....	26
CHƯƠNG 2: HÔN NHÂN, GIA ĐÌNH TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở KỶ PHÚ (NHO QUAN, NINH BÌNH).....	32
2.1. Hôn nhân truyền thống	32
2.1.1. Quan niệm truyền thống về hôn nhân	33
2.1.2. Tiêu chuẩn chọn vợ, chọn chồng, con dâu, con rể.....	36
2.1.3. Nguyên tắc trong hôn nhân	38
2.1.4. Các bước trong hôn nhân	39
2.1.5. Cư trú sau hôn nhân.	43
2.2. Gia đình truyền thống.	44
2.2.1. Phân loại gia đình.....	45

2.2.2. Cấu trúc gia đình	47
2.2.3. Quy mô gia đình.....	47
2.2.4. Những chức năng cơ bản của gia đình	47
2.2.5. Quan hệ giữa các thành viên trong gia đình.....	54
CHƯƠNG 3: BIẾN ĐỔI TRONG HÔN NHÂN, GIA ĐÌNH CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở KỶ PHÚ (NHO QUAN, NINH BÌNH) VÀ CÁC GIẢI PHÁP BẢO TỒN, PHÁT HUY CÁC GIÁ TRỊ CỦA NÓ HIỆN NAY.....	60
3.1. Những biến đổi trong hôn nhân	60
3.1.1. Biến đổi về quan niệm hôn nhân.....	60
3.1.2. Những biến đổi trong tiêu chuẩn chọn vợ, chọn chồng, con dâu, con rể	65
3.1.3. Biến đổi trong các bước hôn nhân	68
3.1.4. Biến đổi cư trú sau hôn nhân.....	71
3.2. Biến đổi trong gia đình truyền thống của người Mường.....	72
3.2.1. Biến đổi về cấu trúc gia đình.....	72
3.2.2. Biến đổi về quy mô gia đình	72
3.2.3. Biến đổi về các chức năng cơ bản của gia đình	73
3.2.4. Biến đổi về quan hệ giữa các thành viên trong gia đình.....	76
3.3. Đánh giá sự biến đổi trong hôn nhân và gia đình người Mường	80
3.3.1. Biến đổi trong hôn nhân.....	80
3.3.2. Biến đổi trong gia đình.....	84
3.4. Các giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy nét đẹp trong hôn nhân, gia đình truyền thống của người Mường hiện nay	86
3.4.1. Giải pháp về kinh tế	87
3.4.2. Giải pháp về chính trị và tuyên truyền giáo dục	88
3.4.3. Giải pháp về nhận thức.....	89
KẾT LUẬN.....	91
TÀI LIỆU THAM KHẢO	93
PHỤ LỤC.....	96

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Hôn nhân là một hiện tượng xã hội, luôn gắn liền với chu kỳ của mỗi đời người. Hôn nhân là sự khởi đầu đánh dấu sự trưởng thành của mỗi con người về mặt sinh lý cũng như mặt xã hội, là cơ sở tạo dựng gia đình mới. Gia đình là nơi thực hiện những chức năng đặc biệt mà không tổ chức, đoàn thể xã hội nào thay thế được, đây cũng là nơi thể hiện những mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình, thể hiện nếp sống, nếp nghĩ của con người với nhiều nét đẹp, đôi khi trở thành chuẩn mực trong văn hóa ứng xử mà con người muốn hướng tới.

Hôn nhân và gia đình của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) vừa có những tương đồng so với các cộng đồng khác, lại vừa có hững nét riêng biệt, mang đậm bản sắc dân tộc. Trong bối cảnh hòa nhập, hiện đại hóa, công nghiệp hóa, kinh tế thị trường hiện nay, văn hóa tộc người nói chung và hôn nhân gia đình truyền thống nói riêng đang đứng trước thách thức rất lớn. Người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) không đứng ngoài tình trạng đó. Chẳng những văn hóa truyền thống của họ đang có nguy cơ mai một, mà hôn nhân gia đình truyền thống của họ cũng đang biến đổi rất nhanh. Vấn đề đặt ra là phải làm sao phát triển, mà vẫn bảo tồn được các giá trị văn truyền thống. Đây đang là một câu hỏi lớn không chỉ với các cơ quan chức năng mà còn là câu hỏi đặt ra với mỗi con người và gia đình trong cộng đồng người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình). Đó cũng chính là nhu cầu của thực tiễn đòi hỏi phải nghiên cứu, tìm hiểu thấu đáo để tìm ra phương sách hữu hiệu.

Với những lý do trên, em mạnh dạn chọn đề tài: *Hôn nhân và gia đình truyền thống của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) và sự biến đổi của nó trong giai đoạn hiện nay*, cho khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Mục đích nghiên cứu

- Tìm hiểu những đặc điểm chính của hôn nhân và gia đình truyền thống của người Mường và sự biến đổi của nó hiện nay.

- Khẳng định những nét đẹp trong hôn nhân và gia đình truyền thống người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).

- Tìm kiếm các giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy những giá trị tốt đẹp của hôn nhân gia đình truyền thống của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).

3. Nhiệm vụ nghiên cứu

- Khái quát chung về đặc điểm tự nhiên và xã hội của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).

- Đặc điểm của hôn nhân và gia đình truyền thống của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).

- Biến đổi trong hôn nhân và gia đình truyền thống của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) hiện nay.

- Bước đầu tìm hiểu và đưa ra các giải pháp bảo tồn, phát huy những giá trị tốt đẹp của hôn nhân gia đình truyền thống của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).

4. Phạm vi nghiên cứu

Đề tài tập trung nghiên cứu tại xã Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình), có khảo sát thực tế, hỏi và phỏng vấn người dân, cán bộ xã tại địa bàn khảo sát.

Để làm rõ sự biến đổi, đề tài nghiên cứu trong 2 giai đoạn chính:

- Hôn nhân và gia đình người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) trước năm 1945.

- Hôn nhân và gia đình người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) sau năm 1945.

5. Đối tượng nghiên cứu

Đề tài lấy hôn nhân và gia đình người Mường ở Kỳ Phú làm đối tượng nghiên cứu chính. Để tìm hiểu cơ sở tồn tại và biến đổi của hôn nhân gia đình người Mường, tình hình kinh tế, xã hội, văn hóa của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) sẽ là các đối tượng nghiên cứu mang tính bổ trợ của khóa luận này.

6. Phương pháp nghiên cứu

Đề tài sử dụng phép biện chứng duy vật, duy vật lịch sử của chủ nghĩa Mac- Lê nin, tư tưởng Hồ Chí Minh làm nền tảng, kim chỉ nan đặt nền móng để đề tài không đi chệch hướng đề ra.

Ngoài ra để hoàn thành đề tài người viết còn đọc tài liệu, sử dụng phương pháp dân tộc học, điền dã dân tộc tại Kỳ Phú- Nho Quan- Ninh Bình phỏng vấn trực tiếp người dân để thu thập nguồn tư liệu.

Xử lý, thống kê và tổng hợp tư liệu viết bài.

7. Kết cấu của đề tài

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Phụ lục và Tài liệu tham khảo, đề tài được bố cục làm 3 chương chính:

Chương 1: *Khái quát chung về đặc điểm tự nhiên và xã hội của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).*

Chương 2: *Hôn nhân, gia đình truyền thống của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình).*

Chương 3: *Biến đổi trong hôn nhân, gia đình của người Mường ở Kỳ Phú (Nho Quan, Ninh Bình) và các giải pháp bảo tồn, phát huy các giá trị của nó hiện nay.*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đào Duy Anh (1988), *Việt Nam Văn hóa sử cương*. Nxb Tổng hợp Đồng Tháp.
2. F. Ăngghen (1961), *Nguồn gốc của gia đình, của chế độ tư hữu và của Nhà nước*. Nxb Sự Thật, Hà Nội.
3. Báo dân tộc và thời đại (2005), *Bài trích dân tộc Mường*. Nxb Kim Đồng, Hà Nội.
4. Lã Đăng Bật và Nguyễn Thị Kim Khánh (2010), *Nho Quan miền đất cổ*. Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
5. Đỗ Thị Bình, Lê Ngọc Văn (2002), *Gia đình Việt Nam và người phụ nữ trong thời kỳ CNH- HĐH*. Nxb Khoa học xã hội.
6. Đỗ Thúy Bình (1994), *Hôn nhân và gia đình các dân tộc Tày, Nùng, Thái ở Việt Nam*. Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
7. Nguyễn Dương Bình (1973), *Góp phần tìm hiểu mối quan hệ Việt-Mường trong lịch sử*, Tạp chí Dân tộc học số 1, trang 25- 40.
8. Nguyễn Dương Bình (1977), *Về tình hình ruộng đất của dân tộc Mường trước Cách mạng tháng Tám*, Tạp chí Dân tộc học số 2, trang 12- 20.
9. *Các dân tộc thiểu số ở Việt Nam* (1959). Nxb Văn hóa Hà Nội.
10. Nguyễn Từ Chi (1988), *Người Mường với văn hóa cổ truyền Mường Bi*, Sở Văn hóa Thông tin Hà Sơn Bình.
11. Hồ Ngọc Đại (1990), *Tam giác gia đình*, Tạp chí Xã hội học số 3.
12. Cao Sơn Hải (2002), *Tục ngữ Mường Thanh Hóa*. Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
13. Phạm Quang Hoan (1988), *Gia đình, bản chất, cấu trúc, loại hình*, Tạp chí Dân tộc học số 4, trang 19- 26.

14. Ngô Thị Hường (2005), *Giáo trình luật hôn nhân gia đình*. Nxb Tư Pháp.
15. Trần đình Hựu (1984), *Tìm hiểu gia đình truyền thống Việt Nam dưới ảnh hưởng của Nho giáo*. Tạp chí Xã hội học số 2, trang 8- 15
16. Ma Văn Kháng (1995), *Một tổ hợp xinh xắn, cân đối và mạnh mẽ*. Tạp chí Xã hội học số 3.
17. Vũ Khánh (2008), *Người Mường ở Việt Nam - The Muong in Vietnam*, Hà Nội, Thông tấn.
18. Vũ Ngọc Khánh (2007), *Văn hóa gia đình Việt Nam*. Nxb Thanh Niên.
19. Trần Quốc Miên (1987), *Tìm hiểu luật hôn nhân gia đình ban hành năm 1986*. Nxb Sở tư pháp Thái Bình.
20. Lê Minh (1994), *Văn hóa gia đình Việt Nam và sự phát triển*. Nxb Lao Động.
21. Hoàng Nam (1998), *Bước đầu tìm hiểu văn hóa tộc người, văn hóa Việt Nam*, Hà Nội.
22. Nguyễn Thị Thanh Nga, Nguyễn Ngọc Thanh và các tác giả (2003), *Người Mường ở Tân Lạc tỉnh Hòa Bình*. Nxb Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
23. Hoàng Anh Nhân (2003), *Văn hóa ẩm thực Mường*. Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.
24. Bùi Văn Thâm (2002), *Luật hôn nhân và gia đình năm 2000 và các văn bản hướng dẫn thi hành*. Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
25. Ngô đức Thịnh (1994), *Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam*. Nxb Văn hóa Dân tộc, Hà Nội.

26. Ngô Đức Thịnh (1990), *Văn hóa vùng và phân vùng văn hóa Việt Nam*, Hà Nội.
27. Nguyễn Khắc Tụng (1996), *Nhà ở các dân tộc Việt Nam (tập 1)*. Nxb Xây dựng, Hà Nội.
28. Viện Dân tộc học (1978), *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Bắc)*. Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội.
29. Viện Dân tộc học (1975), *Vấn đề xác minh thành phần các dân tộc thiểu số ở miền Bắc Việt Nam*, Hà Nội.
30. Viện Ngôn ngữ học (2005), *Từ điển tiếng Việt*. Nxb Đà Nẵng.
31. Việt Nam (1962), *Hồ Chủ tịch ký sắc lệnh công bố luật hôn nhân và gia đình*. Nxb Thành hội liên hiệp phụ nữ Việt Nam, Hà Nội.